

Motion till riksdagen 2005/06:Bo337

av **Dan Kihlström m.fl. (kd)**

Boendeintegration

Motionen delad mellan flera utskott

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att boendeintegration skall underlättas genom att bostadspolitiken inriktas mot att skapa likvärdiga förutsättningar för byggande och ägande av bostäder i alla olika upplåtelseformer och storlekar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skärpta lagkrav för tillgänglighet till byggnader och utemiljöer.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att socialtjänstlagen också i praktiken skall ge stöd för boende som en social rättighet.¹
4. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av lagstiftningen kring vräkningsförfarande i enlighet med motionens intentioner.

¹ Yrkande 3 hänvisat till SoU.

Fel! Okänt namn på

2 Inledning

En god livsmiljö, inte minst uppväxtmiljön för barn och ungdomar, främjas genom samhälls- och bostadsplanering. Allt måste göras för att den ekonomiska och sociala segregationen i boendet ska kunna brytas.

Integration handlar enligt Kristdemokraterna framför allt om tillgång till arbete och sociala kontakter, men också boendeförhållandena och boendevillkoren har en avgörande betydelse. Genom att varje bostadsområde tillgodoser önskemål om olika upplåtelseformer skapas en blandad befolkningsstruktur. Det behövs samlade insatser för att skapa gemenskap, ökad trygghet och social kontroll. Integration kräver också brottsförebyggande insatser. Detta arbete kan stödjas genom tydliga riktlinjer för bebyggelseinriktade hinder mot brott. Boendeintegration innebär också att tillgängligheten för personer med funktionshinder tillgodoses och att människor inte hamnar utanför bostadsmarknaden. Vräkning av barnfamiljer måste förhindras. När människor sägs upp från sin bostad föreligger vanligen allvarliga sociala och/eller ekonomiska problem. Det finns goda skäl för samhället att i ett tidigt skede hjälpa till att upprätthålla en dräglig bostadssituation. Särskilt viktigt är det när barn berörs.

Hemlösheten, de äldres boende samt tryggheten i boendet behandlar Kristdemokraterna i tre separata motioner.

3 Bryt etniska och ekonomiska skiljelinjer

Att människor söker gemenskap hos andra med samma livssituation och bakgrund skapar inte i sig segregationsproblem. Segregation är inte ett uttryck för valda gemenskaper, utan resultatet av en situation där det inte finns ett val, där människor på grund av sin situation och bakgrund är hänvisade till särskilda bostadsområden. I välfärdsbokslutet SOU 2000:3 konstateras att såväl den ekonomiska som den etniska boendesegregationen fördjupades i Sverige under 1990-talet. Andelen låginkomsttagare har ökat i de bostadsområden där inkomsterna är allra lägst.

Än påtagligare är den förstärkta etniska boendesegregationen. Den existerar inte bara i storstäderna, utan i alla typer av orter, men effekterna av segregationen är mer genomgripande där. I storstäderna ökar risken att segregationen leder till skillnader i tillgänglighet till kommersiell och offentlig service och att barn från skilda etniska och sociala miljöer går i olika skolor. Det är svårt att dra säkra slutsatser om hur individer och hushåll påverkas av att bo i segregerade miljöer, i vad mån etnisk eller ekonomisk segregation innebär försämrade livschanser i ett längre perspektiv. Man kan ändå påstå att segregation bryter ned möjligheterna för stadens invånare att utveckla ett gemensamt ”vi”, istället stärks föreställningen om ”dom andra”. Segregationen gör också att människor inte upplever sig ha makt över den egna tillvaron. Bostadspolitikerna har varit en av orsakerna till den allt stabilare uppdelningen av boendet efter etniska, sociala och ekonomiska skiljelinjer. Miljonprogrammet

och 1970-talets subventioner av småhusbyggande är statliga beslut som haft stor betydelse för segregationen. Under miljonprogrammets senare del, när en allt större andel av de resursstarka medborgarna flyttade till subventionerade småhus, mötte ett stort antal nyproducerade hyreslägenheter en vikande efterfrågan. Samtidigt ökade invandringen av i synnerhet utomeuropeiska flyktingar med mycket begränsade resurser.

4 Låt fler göra boendekarriär

Det finns skillnader mellan olika människors möjligheter i boendet och på bostadsmarknaden. Detta vill vi kristdemokrater ändra på. Människors olika livsstilar och familjers skiftande önskemål kräver mångfald och valfrihet. De boende måste ges större möjligheter att påverka sin boendemiljö och sina boendekostnader genom medansvar och inflytande.

Kristdemokraterna anser att det, vid sidan av stöd till hyresboende, finns mycket goda skäl att med särskilda åtgärder också underlätta för hushåll med lägre inkomster att äga sin bostad. Det grundläggande motivet är att eget ägande i allmänhet leder till billigare fastighetsförvaltning och därigenom billigare boende.

I många delar av landet är det dyrare att bo i en hyreslägenhet än att bo i en egen bostad. För många familjer skulle ett eget ägande av boendet inte bara bli billigare genom den egna arbetsinsatsen utan också mer ändamålsenligt med förbättrade möjligheter till en utökad familj genom en ökad bostadsyta.

Den löpande ekonomiska situationen hindrar dock i många fall hushåll med låga inkomster att flytta till ett långsiktigt billigare boende. Den utmaning som bostadspolitiken måste ta sig an är att minska den betydande tröskelleffekt som kravet på egen kontantinsats innebär. Många familjers svårigheter att bygga upp en egen insats behöver bemötas med åtgärder som dels gör det enklare att spara pengar till en insats, dels minskar kraven på en alltför omfattande egen insats.

I riksdagsmotionen ”Enklare bostadsägande för unga och låginkomsttagare” föreslår Kristdemokraterna följande åtgärder:

- Bosparande med rätt till 30 % skatteavdrag införs för personer under 34 år
- Bostadsbidrag beräknas på hela räntekostnaden för bolån
- Statliga garantier införs för unga bolåntagare under 34 år
- Bostadsbidraget för flerbarnsfamiljer höjs
- Fastighetsskatten avskaffas
- Skattebefriad uthyrning av del av privatbostad införs
- Neutrala och långsiktiga bostadsfinansieringssystem införs
- Omvandlingar till bostadsrätt förenklas
- Ägarlägenheter tillåts

Inflytandet över boendet är också en viktig del av integrationen. I Boverkets nyligen presenterade rapport ”Välkommen till bostadsmarknaden” ställs frågan vilken roll upplåtelseformen spelar när det gäller inflytandet. De som bor

Fel! Okänt namn på

i äganderätt har ett direkt inflytande medan de boende i hyresrätt saknar mycket av det direkta inflytandet. Bostadsföretagen spelar också en central roll i integrationsprocessen. Det finns exempel från senare tid där företagen involverat hyresgästerna allt för att boendemiljön ska förbättras. Rapporten pekar på att engagemang och inflytande över boendet och boendemiljön smittar av sig på andra områden i människors vardagsliv och stärker känslan av att möjligheter finns att påverka livssituationen.

5 Blandad bebyggelse för ökad integration

Bostadspolitikens stora utmaning i detta sammanhang är nu att åstadkomma en bebyggelse som inte bara är blandad ifråga om funktioner och upplåtelseformer, utan som också i varje område utgör ett attraktivt och ekonomiskt rimligt alternativ för samhällets alla grupper. Grundläggande för detta är en kraftigt ökad total produktion av bostäder.

5.1 Statens roll

En del i integrationsarbetet är att byggande av hyresbostäder ges bättre möjligheter och att förutsättningarna förbättras för hyresvärdar att med lönsamhet behålla sina fastigheter. Annars hotar hyresrätten att försvinna som boendeform i många områden. En ännu viktigare uppgift för staten är underlätta ombildningar av hyresrätter till bostadsrätter, inte som idag försvåra, för att öka blandningen av upplåtelseformer och därmed människors valfrihet och inflytande över sitt boende. Det behövs en större andel bostadsrätter i många förorter.

Trots upprepat motionerande från Kristdemokraterna under senare år har Socialdemokraterna och dess stödpartier förblivit ointresserade av att betrakta boendeintegration utifrån detta perspektiv.

I sitt avstyrkande av Kristdemokraternas motionsförslag i betänkande 2004/05:BoU1 anför utskottets vänstermajoritet, med exakt samma formulering som föregående år – bara för att ytterligare tydliggöra den totala bristen på nytänkande – att ett naturligt inslag i arbetet att motverka segregation är att *”slå vakt om en blandning av upplåtelseformer. Det gäller exempelvis att behålla ett utbud av hyresbostäder med rimliga boendekostnader i områden som annars riskerar att snabbt få ett ensidigt befolkningsunderlag.”*

Problemet är i de allra flesta fall att det saknas alternativ till hyresrätter. Regeringens och riksdagsmajoritetens politik bidrar till en cementering av segregationen, när politikens uttryckliga syfte är att ”slå vakt om” och ”behålla” dagens situation ifråga om blandning av upplåtelseformer. Riksdagens majoritet har tyvärr lika lite som regeringen insett skillnaden mellan å ena sidan den läpparnas bekännelse som säger att segregationen i boendet måste bekämpas, och å andra sidan de faktiska åtgärdsförslag som kan leda till en minskning av segregationen. Varför skulle annars regeringen, genom ett allt

striktare regelverk för bostadsrättsomvandlingar, försvåra utvecklingen mot en större blandning av upplåtelseformer? Varför skulle annars regeringen inrikta sina bostadspolitiska stimulansåtgärder mot ett byggande som inte bidrar till en rörligare bostadsmarknad? Genom att ensidigt stödja byggandet av de allra minsta hyresbostäderna bidrar inte regeringen till uppkomsten av flyttkedjor. Den generella fastlåsning som präglar bostadsmarknaden är särskilt svår att ta sig ur för de grupper i samhället som har minst ekonomiska och sociala resurser. För att åstadkomma en rörligare bostadsmarknad krävs en mer generell bostadspolitik som skapar bättre förutsättningar för byggande och ägande av bostäder i alla olika upplåtelseformer och storlekar. I Kristdemokraternas bostadspolitiska motion presenteras en samlad reform för att åstadkomma detta.

Vid sidan av att ta ställning till konkreta förslag för en rörligare bostadsmarknad, anser Kristdemokraterna att riksdagen ska tillkännage för regeringen att boendeintegration ska underlättas genom att bostadspolitiken inriktas mot att skapa likvärdiga förutsättningar för byggande och ägande av bostäder i alla olika upplåtelseformer och storlekar.

5.2 Kommunernas roll

I sin översiktsplan ska kommunerna enligt plan- och bygglagen varje mandatperiod redovisa de allmänna intressen som bör beaktas vid beslut om användningen av mark- och vattenområden. En utvecklad boendeplanering i samband med översiktsplanen bör ge goda möjligheter att stimulera en bättre fördelning av olika boende- och upplåtelseformer i kommunerna. Vid detaljplanearbete är det väsentligt att konsekvensanalyser genomförs utifrån ett integrationsperspektiv. Frågor med påverkan på integrationen måste komma in i ett tidigt stadium och ingå i beslutsunderlaget i hela processen fram till beslut. Det är viktigt att anta lokala integrationsprogram med tydligt formulerade mål och nyckeltal. Som en del i ett brett angrepp på den rådande situationen måste bostadspolitiken genom andra än sina traditionella verktyg verka för att minska segregation och utanförskap. Inte minst handlar det om att bemöta ett behov av statushöjande insatser i samverkan mellan myndigheter, fastighetsägare och de boende. Olika gruppers kunskaper och erfarenheter måste tas tillvara i detta arbete, inte minst kvinnors och invandrares, som traditionellt fått stå tillbaka. I integrationsarbetet måste också skapas incitament för företag, institutioner och myndigheter att etablera sig i socialt utsatta områden. Satsningar i samverkan med näringslivet har till exempel i Kista i Stockholm lett till att utbildning och arbete förlagts till området med påtaglig förbättring av trivseln som följd. Allt detta måste kombineras med en positiv skol- och fritidsmiljö samt ökat boendeinflytande.

Fel! Okänt namn på

6 Särskilt utsatta områden

Även om det är hela städer snarare än vissa bostadsområden som är segregerade, är segregationen nära kopplad till förekomsten av områden som är belastade med och som genererar sociala problem. Utvecklingen i många förortsområden har varit spiralformad mot en allt lägre attraktivitet. Ett utmärkande drag i så kallade utsatta områden är också bristen på delaktighet i den lokala utvecklingen. Det utanförskap som blir en konsekvens av detta leder till motsättningar mellan olika sociala och etniska grupper. Målsättningen med bostadspolitiken måste vara att alla ska bo i en trygg och attraktiv miljö. Framförallt handlar det om att höja attraktionskraften i storstädernas ytterområden. Levande stadsdelar förutsätter såväl bostäder och arbetsplatser som god kommersiell och offentlig service. Som ett led i integrationsarbetet måste behovet av att förebygga brott uppmärksammas i stadsplaneringen. Även i skötseln och upprustningen av offentliga miljöer och genom bättre belysning kan brott förebyggas.

Inte minst gäller detta våldsbrott mot kvinnor. Kommunerna bör upprätta en brottsförebyggande policy som framgår av översiktsplanen. En sådan policy kan innehålla principiella ställningstaganden om hur stadens struktur bör utvecklas för att motverka brott, hur stadskärnan ska utvecklas och idéer om hur bostäder, arbetsplatser och handel kan blandas i bebyggelsemiljön.

Det är väsentligt att den översyn av plan- och bygglagen som gjorts bidrar till att underlätta införandet av en brottsförebyggande policy i kommunernas översiktsplaner. Det finns behov av tydligare riktlinjer för kommunerna och bostadsmarknadens aktörer att arbeta utifrån, bland annat behöver hus, portar, gårdar och parkeringsplatser bli ordentligt upplysta.

Viktigt i arbetet med utsatta bostadsområden är att ge de boende en möjlighet till att mer aktivt ta del av planering, beslutsfattande och skötsel av bebyggelse och närmiljö. Hyresgästernas möjligheter till självförvaltning bör stimuleras genom förändringar i skattelagstiftning och regelverk. Självförvaltningen väcker intresse för bostaden och det hus och det område den är belägen i. Hyresgästinflytande kan utövas dels i varje enskild lägenhet, dels i varje kvarter eller bostadsområde, av hyresgästerna tillsammans. På så sätt stärks grannkontakt, gemenskap och trivsel. För att främja självförvaltning bör taket för skattefrihet höjas och förbudet mot olika ersättning för dem som deltar i verksamheten upphävas. Att inte olika ersättning får ges är i praktiken en inskränkning mot tidigare gällande principer. Investeringsprogram för miljonprogramsområdena och andra utsatta områden är viktiga. Dessa kan dock inte styras av staten, utan måste växa fram i samarbete mellan de boende och den ansvariga kommunen.

7 Tillgänglighet för funktionshindrade och äldre

En viktig integrationsfråga för bostadspolitiken är att skapa tillgänglighet för funktionshindrade. Kristdemokraterna har aktivt verkat för nationella mål som berör samhällsplanering och tillgänglighet vad gäller bostäder. För att förverkliga FN:s standardregler måste handikapperspektivet finnas med på alla nivåer och verksamheter i samhället. De nationella målen som riksdagen antagit är grundläggande för hela demokratin. De olika handikapporganisationerna har specifika kunskaper om tillgänglighet. Dessa organisationers möjlighet till samråd i plan- och byggärenden måste förstärkas. Det måste skapas rutiner så att de kommer in i ett tidigt skede i planeringen. Olika sorters funktionshinder kräver olika lösningar. Plan- och golvmarkeringar för synskadade kan till exempel upplevas som hinder för personer med demens. Många svenska kommuner har gjort sammanställningar, så kallade handikappguider, som anger tillgängligheten i olika byggnader och platser inom kommunen. Alla kommuner borde ha en sådan. Funktionshindrade studenters situation bör särskilt uppmärksammas. Tillgängligheten till universitet och högskolor är ofta bristfällig. Detta måste åtgärdas, exempelvis när det gäller tillgänglighet till högskolans aula och bibliotek. Kristdemokraterna har vid ett antal tillfällen påtalat att arkitekter, byggherrar, byggingenjörer och beslutsfattare ska ha utbildning i handikappkunskap. Kristdemokraterna vill i detta sammanhang påtala vikten av skärpta och förtydligade lagkrav såväl för utformningen av byggnader och utemiljöer som för det inflytande handikapporganisationerna ska ha i plan- och byggprocessen.

I och med ökningen av antalet äldre ser vi kristdemokrater att svårigheterna att finna bostäder som passar de egna behoven kommer att öka. Våra äldre och andra med rörelsehinder ska ha rätt till ett boende som präglas av trygghet och valfrihet. Då krävs ett stort utbud av bostäder som är ändamålsenliga att antingen bo kvar i eller att flytta till. Men genom Socialdemokraternas bostadspolitik har istället den utbredda bostadsbristen och det eftersatta underhållet av stora områden gjort att bostadsalternativen för de äldre blir färre och sämre.

Kristdemokraterna föreslår att ett forum för äldres boende ska inrättas och att 5 miljoner kronor ska avsättas för detta ändamål. Forumet ska kunna bidra till konkreta åtgärder som förbättrar beredskapen inför ökningen av antalet äldre som kräver ändamålsenliga bostäder. Ett viktigt uppdrag ska vara att samlas aktörer till erfarenhetsutbyte och gemensamma utvecklingsinsatser.

Om ökad kunskap ska kunna omsättas i nya eller mer tillgängliga bostäder behövs betydande korrigeringar i den generella bostadspolitiken. Då vi med åldern blir allt mindre intresserade av att flytta, är det viktigt att bygga långsiktigt attraktivt för personer i övre medelåldern. Socialdemokraternas ensidiga satsning på investeringsbidrag för de minsta lägenheterna – där det nödvändigt snålas med utrymme – skapar inte tillgängliga lägenheter. De bidrar inte heller till att få igång de flyttkedjor som behövs för en rörligare bostadsmarknad. Dessutom har det successivt försvårats för bostadsrättsomvandling-

Fel! Okänt namn på

ar, vilket försämrat möjligheterna att flytta från småhus till lägenheter med likvärdiga bostadsekonomiska förutsättningar. Kristdemokraternas bostadspolitiska alternativ innebär att bättre förutsättningar skapas för all bostadsproduktion genom sänkta skatter och långsiktiga spelregler.

Vad gäller ombyggnadsåtgärder i flerbostadshus utan hiss ska dessa ses i perspektivet av de mycket omfattande underhållsinsatser som behövs i bostadsbeståndet från 1960- och 70-talet. Kristdemokraternas bostadspolitik syftar till att generella och långsiktiga villkor ska gälla för byggande och förvaltande av bostäder. Därför har partiet i riksdagen motsatt sig åtgärder som har kortsiktiga och oförutsägbara utformningar, däribland det investeringsbidrag för installation av hissar som påbörjades under perioden 15 april–31 december 2004. Genom detta tillfälliga bidrag, som har beräknats räcka till cirka 100 hissar, har osäkerheten spänts på om de framtida villkoren för finansiering av bostadsinvesteringar. Sådana särskilda och detaljstyrda bidragsinsatser bör undvikas.

Att planera för och finansiera reinvesteringar måste vara fastighetsägarens ansvar, men staten behöver se till att förutsättningar finns för detta ansvarstagande. Ett långsiktigt ägaransvar skulle underlättas av att statens bostadspolitik upphörde att vara tillfällig och oförutsägbar. Ekonomiskt sunda bostadsbolag och bostadsrättsföreningar är en nödvändighet för att dessa omfattande åtgärder ska komma till stånd. Därför krävs en rimligare beskattning, bland annat genom att fastighetsskatten avskaffas, som skapar incitament för fastighetsägare att investera.

8 Bostad – en social rättighet för barnen

Det åligger enligt regeringsformen (1 kap. 2 §) det allmänna att trygga den enskildes rätt till bostad. Kommunerna har denna uppgift. Före 1998 kunde prövning ske genom förvaltningsbesvär. I Sverige finns (frånsett rätten till specialanpassad bostad för äldre och funktionshindrade) ingen rättslig reglering, ingen rätt till bostad ens för de mest utsatta individer som aldrig kommer att få bostad på den vanliga marknaden. Varje persons rätt till bistånd prövas individuellt. Ett fungerande system med sociala förturer, sociala kontrakt och andra former av hjälp med att skaffa en bostad måste vara fundamentalt i socialtjänstlagens mening. Kristdemokraterna vill därför betona vikten av att socialtjänstlagen också i praktiken ska ge stöd för boende som en social rättighet.

Det är angeläget att det finns ett tillräckligt utbud av hyresbostäder till självkostnad som är attraktiva för alla grupper i samhället. Här spelar givetvis de kommunala bostadsbolagen en viktig roll. Kommunen kan använda en mångfald av boendeformer för de grupper som inte själva klarar att få ett stadigvarande boende. Stödet måste dock riktas till den enskilde och olika kontrakt bör kunna slutas och metoder diskuteras för att uppnå målet för alla. De privata fastighetsägarna arbetar efter ”god sed” och har stora möjligheter

att stödja kommunerna för att uppnå ett boendesocialt mål som undanröjer behovet av särskilda "socialbostäder".

Trots att regeringen gång på gång påpekat att barnkonventionen ska efterlevas och att alla beslut ska fattas utifrån barnens bästa kan det konstateras att ord och handling inte överensstämmer. Uppemot 2 000 barn blir vräkta under ett år. Detta konstaterade regeringens arbetsgrupp med uppgift att beskriva och analysera situationen för barn som lever i ekonomiskt utsatta familjer när den i augusti 2004 presenterade sin utredning Ekonomiskt utsatta barn (Ds 2004:41).

8.1 Åtgärder för att undvika vräkningar

Vräkning av barnfamiljer måste förhindras. När människor sägs upp från sin bostad föreligger vanligen allvarliga sociala och/eller ekonomiska problem. Det finns goda skäl för samhället att i ett tidigt skede hjälpa till med att upprätthålla en dräglig bostadssituation. Särskilt viktigt är det när barn berörs. De insatser som det allmänna riktar mot dessa familjer måste vara effektiva, inte slentrianmässiga.

Särskilt svårt är det för barnfamiljer som vräks från sina bostäder. Varje år vräks cirka tusen familjer med barn. Därtill kan läggas alla som aldrig kommit in på bostadsmarknaden. Barnens bästa ska enligt lagen prioriteras i allt socialt arbete. Trots detta tvingas alltså många barn att flytta runt mellan olika tillfälliga bostäder. Detta får både traumatiska och praktiska konsekvenser för barnen. Regeringen har tillsatt en utredning för att förhindra denna utveckling. Utredaren ska analysera och lämna förslag på hur socialtjänsten och andra myndigheter kan förebygga och motverka vräkning av barnfamiljer. Utredaren ska också se över hur socialtjänsten bättre kan stödja och hjälpa de familjer som ändå blir vräkta. Utredaren ska ta ställning till om det behövs lagändringar och i så fall vilka. Utredaren ska redovisa sitt uppdrag senast den 30 oktober 2005. För barnens skull är det viktigt att de vräkta familjerna snarast får det stöd de så väl behöver, och därför förväntar vi oss konkreta förslag från utredningen på hur vräkta barnfamiljer kan få ett bättre stöd från samhället.

Lagstiftningen vad gäller vräkning (jordabalken 12 kap. 42–44 §§) är idag mycket restriktiv. Den enskildes möjligheter blir ytterst beroende av kommunens samarbete med fastighetsägaren. I flera kommuner finns ett gott samarbete där socialtjänsten går in som stöd för den enskilde och fastighetsägaren. Det finns dock ett behov av att utveckla samrådsförfarandet.

Kristdemokraterna anser att ett samrådsförfarande bör vara obligatoriskt inför hot om vräkning och att lagstiftningen därför behöver ses över.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 5 oktober 2005

Dan Kihlström (kd)

Ragnwi Marcelind (kd)

Annelie Enochson (kd)

Björn von der Esch (kd)

Tuve Skånberg (kd)

Johnny Gylling (kd)

Lars Gustafsson (kd)

Sven Gunnar Persson (kd)